

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

BITTER ZIJN DE TRANEN VAN HET PAARD

Een somber spel
met een proloog en twaalf taferelen

door

Leo Verhoeven

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
2016
Nr.2133

Belangrijk is het eigenlijk niet...
maar elk verhaal krijgt nu eenmaal vorm in een tijd-
en ruimtekader - ons verhaal kadert in de mythen rond
het oude Troje.

Troje is een rijke stad op de kust van Turkije. Zij
controleert de handel op de Zwarte Zee. Priamos en
Hekabe wordt voorspeld dat het kind - Paris - dat hen
zal geboren worden, de ondergang van de stad zal
veroorzaken. Bij zijn geboorte wordt Paris niet gedood
maar in de bergen - op de Ida - opgevoed als herder.
Daar verschijnen hem drie godinnen met de vraag wie
van hen de mooiste is - het Paris-oordeel van zovele
schilders - Afrodite, de godin van de liefde en de
schoonheid wint de wedstrijd met de belofte hem de
mooiste vrouw ter wereld te bezorgen. hij huwt met de
mooie Oenone, een herderin.

Ter gelegenheid van een feest voor de hele stad neemt
ook Paris deel aan de spelen en wint het van de
prinsen. Dit gênante feit wordt gelukkig opgelost.
Paris wordt herkend en erkend als koningszoon.

In Sparta wordt koning Tyndareus een dochter geboren
die feitelijk een kind is van Zeus, de oppergod.
Helena groeit op tot een schitterende vrouw en alle
Griekse prinsen dingen om haar hand. Odysseus stelt
een wedstrijd voor: de winnaar zal Helena huwen, en
alle deelnemers moeten zweren dit huwelijk te erkennen
en te beschermen. Menelaos wint, huwt Helena en wordt,
via haar, koning van Sparta.

Priamos zendt Paris als ambassadeur naar de Griekse
vorsten. Zo komt hij in Sparta aan en bij Menelaos en
Helena. Afrodite lost haar belofte in: Helena volgt
Paris naar Troje als zijn vrouw.

Menelaos roept de eedgenoten op: zij moeten hem helpen
de schending van zijn huwelijk te wreken. Een vloot
van 1000 schepen trekt op naar Troje. De oorlog zal 10
jaar duren. Op een militaire expeditie wordt Chryseis
gevangen genomen, de dochter van een priester van
Apollo, zij wordt aan Agamemnon toegewezen als
concubine. Wanneer haar vader haar vrij kan kopen -
onder druk van zijn god - neemt Agamemnon de concubine
van Achilles af als wraak omdat hij de onder-
handelingen leidde. Achilles weigert nog verder deel
te nemen aan de strijd. Troje krijgt de bovenhand. Dan
vraagt Patroklos, de boezemvriend van Achilles, of
hij, gekleed in diens wapenrusting, zijn krijgers mag
aanvoeren om zo de Trojanen af te schrikken. Maar
Hector merkt het bedrog op en doodt Patroklos. Razend
van verdriet doodt Achilles Hector en sleept het lijk
achter zijn wagen rond de stad.

Een laatste figuur: Cassandra.

De god Apollo wenst haar als bruid en schenkt haar zijn waarzeggerskunst. Maar omdat zij hem afwijst, ontwaardt hij zijn geschenk: niemand van de toehoorders zal haar profetieën geloven.

Voor u, op het strand van Troje, zijn te zien:

- Trojaanse vrouwen, gevangenen van de Grieken.
- Trojaanse slavinnen, nu in Griekse dienst.
- Griekse krijgers
- Vrouwen uit het koningshuis van Troje, gevangenen van de Grieken:
 - Hekabe:** de koningin, de moeder, vrouw van Priamos.
 - Andromache:** vrouw van Hector, de oudste zoon, moeder van Astyanax.
 - Cassandra:** dochter van Hekabe, priesteres van Apollo, profetes.
 - Creüsa:** dochter van Hekabe, vrouw van Aeneas.
 - Polyxena:** jongste dochter van Hekabe, ongehuwd.
 - Oenone:** eerste vrouw van Paris.
 - Helena:** vrouw van Menelaos, koning van Sparta, tweede vrouw van Paris, na zijn dood uitgehuwelijkt aan Deifobos, zijn broer.
 - Chryseis:** dochter van een priester van Apollo. Buitgemaakt door de Grieken, was zij aan Agamemnon toegewezen, maar opnieuw door Troje vrijgekocht.
- Een Trojaanse prins: Astyanax, zoon van Andromache en Hector.
- Een Griekse vorst: Odysseus.

Met de vrouwen ziet u, in herinnering, in het trotse Troje ook nog:

- Mannen uit het koningshuis van Troje:
 - Priamos:** de koning, man van Hekabe.
 - Hector:** oudste zoon van Priamos, gedood door Achilleus.
 - Deifobos:** jongere zoon van Priamos.
 - Paris:** jongere zoon van Priamos.
- Trojanen :
 - bode, man, vrouw, matrozen van Paris, 2 meisjes, 2 jongens.

U hoort spreken over:

Griekse vorsten :

- Agamemnon:** koning van Mycene, broer van Menelaos en opperbevelhebber.
- Menelaos:** koning van Sparta, man van Helena.
- Achilleus:** beste krijger onder de vorsten, hij doodde Hector.
- Pyrrhus:** zoon van Achilleus.

Dramatis personae

- Hekabe : Koningin van Troje. Vrouw van Priamos.
Moeder van Hector, Deifobos, Paris, Cassandra, Polyxena, Polydoros, e.a.
- Cassandra : Dochter van Hekabe en Priamos.
Priesteres en profetes - zij was de geliefde van de god Apollo.
- Andromache : Vrouw van Hector. Moeder van Astyanax.
- Polyxena : Jongste dochter van Hekabe en Priamos.
Zij bleef ongehuwd.
- Oenone : Eerste vrouw van Paris.
Zij werd door hem verlaten omwille van Helena.
- Helena : Vrouw van Menelaos.
Paris schaakt en trouwt haar. Na zijn dood wordt zij de vrouw van Deifobos.
- Creüsa : Vrouw van Aeneas, neef van Priamos.
Zij is de moeder van Ascanius.
- Chryseis : Dochter van de priester Chryses.
Zij was door de Grieken gevangen en concubine van Agamemnon. Troje heeft haar vrijgekocht.
- Astyanax : Zoon van Hector en Andromache.
Kleinzoon van Hekabe en Priamos.
- Priamos : Koning van Troje. Man van Hekabe.
Vader van Hector, Deifobos, Paris, Cassandra, Polyxena, Polydoros, e.a.
- Hector : Oudste zoon van Priamos en Hekabe, troonopvolger.
Man van Andromache - vader van Astyanax.
Hij doodt Patroklos, de vriend van Achilleus en wordt door deze gedood.
- Deifobos : Tweede zoon van Priamos en Hekabe.
Hij leidt de Trojanen na de dood van Hector. Hij huwt Helena na de dood van Paris.
- Paris : Jongere zoon van Hekabe en Priamos.
Hij was te vondeling gelegd omwille van een voorspelling. Hij schaakt en huwt Helena. Hij doodt Achilleus met een pijl en sterft zelf aan een giftige pijlwond.
- Odysseus : Griekse vorst. Koning van Ithaka.
Hij staat bekend om zijn vindingrijkheid.
- Menelaos : Koning van Sparta, broer van Agamemnon.
Man van Helena.
- Agamemnon : Koning van het machtige Mycene.
Broer van Menelaos. Opperbevelhebber van het Griekse leger.
- Achilleus : Griekse vorst - zoon van zeegodin.
De bijna-onkwetsbare, sterkste van het Griekse leger.
- Patroklos : Boezemvriend van Achilleus.
Omdat hij door Hector wordt gedood komt Achilleus terug op zijn besluit niet meer te vechten. Hij doodt Hector.

Door de list van het houten paard, is de stad, na tien jaar oorlog, ingenomen.

De overwinnaars verzamelen al wat waarde heeft, buit en de vrouwen van hun dode vijanden en slepen het naar het strand...

Proloog

Het strand voor Troje. Vrouwen slepen balen buit aan. Enkele vrouwen zitten bij de stapel. Fluitspel. Zij zingen een klaagzang.

aa

Mijn koningen zijn dood
mijn herder is vermoord
zijn staf gebroken
ik zie de scheerder
ik voel zijn mes

aa

Mijn koningen zijn dood
mijn huis is leeggeroofd
mijn kleren scheuren
ik voel de schaamte
fel gloeit zijn oog

Een Griekse krijger houdt toezicht.

Tafereel 1

(Hekabe op - steunend op Polyxena - Creüsa volgt. Bij haar nadering staan de vrouwen recht en buigen.)

HEKABE : Blijf zitten kinderen
 dat is voorbij
 ik heb geen rechten meer
 op jullie eerbied
 Troje heeft geen moeder meer
 die haar kinderen kan beschermen
 de koningin is dood
 zij is gestorven toen Priamos werd doodgeslagen
 op de trappen van zijn altaar
 hier staat alleen een oude vrouw
 die weent om haar lieve, dwaze man.
(Zij gaat zitten op de balen.)

POLYXENA : Moeder, zo mag je niet spreken.

HEKABE : Doe geen moeite, Polyxena
 mijn ogen tranen
 maar zij zien.
 En verbied mij niet
 te zeggen wat ik denk
 ik zal nog lang genoeg
 mijn hoofd in stilte moeten buigen
 voor een Griekse meester.

CREUSA : Moeder, Andromache!
 met Astyanax.
 Zij zijn nog... in leven! *(weent)*

(Andromache knielt voor Hekabe, groet vluchtig Polyxena en gaat bij Creüsa staan. Astyanax groet zijn grootmoeder en blijft bij haar zitten.)

ANDROMACHE : *(tot Creüsa)*
 Kom - toe - Creüsa, zusje

misschien, misschien is Aeneas nog in leven
 er wordt nog gevochten
 in de buitenwijken van de stad
 misschien is hij gevangen.

VROUW : Zij maken geen gevangenen, prinses
 alleen vrouwen
 en jongetjes, als ze mooi zijn
 of heel sterk

HEKABE : Aeneas is misschien ontsnapt, Andromache
 hij trachtte Creüsa uit de stad te helpen
 hij droeg Anchises op zijn rug
 Ascanius was bij hem...

CREUSA : Wij waren wel met twintig man
 ook Panthus was erbij en Antenor en Capys
 ik volgde met de vrouwen
 Ascanius liep achter de krijgers aan
 toen plots - bij het huis van Ares...

POLYXENA : *(snel en gretig van sensatie)*
 Zij stootten op een groepje Grieken
 de vrouwen trokken zich terug
 in het duister van de zuilen
 de mannen weken uit elkaar
 en lokken zo de Grieken weg...
 maar zij zijn niet teruggekeerd
 Creüsa ging ze zoeken
 toen is zij gevangen
 en bij ons gebracht.

*(Intussen zijn Chryseis en Oenone opgebracht door een
 krijger. Zij stellen zich wat terzijde op.)*

HEKABE : Gegroet, Oenone
 het leven is wel erg wreed voor jou
 Paris, mijn zoon, heeft jou verlaten
 maar voor de Grieken blijf je kostbaar
 zij zien in jou zijn vrouw

vergeef mij dochter
 ik had je niet in ons paleis moeten doen blijven
 dan was je nu nog vrij
 tussen de kudde op de Ida.

OENONE : Ik was jou dankbaar, moeder
 toen jij mij bleef eren als je dochter
 ook toen Paris...
 verwijt jezelf maar niks
 de Ida brandt zo fel als Troje
 prinses of herderin
 voor een Griek
 telt alleen maar: vrouw.

CHRYSEIS : Ja, dat is zo
 godzijdank, zo is het
 bij de Grieken was ik een vrouw
 en Agamemnon weet wat vrouwen willen
 maar jullie hebben mij teruggesleept
 naar de tempel van mijn vader
 mij vernederd met jullie begrijpende gezichtjes
 ik werd ziek van jullie meelij en begrip
 'het arme kind, wat zal ze hebben meegemaakt,
 ik durf er niet aan denken'
 en dan terug de tempel in
 wierook branden en liedjes zingen
 voor een dooie god.

(schreeuwt)

Vorst Agamemnon
 ik ben hier, mijn lief
 ik wil naar jou terug!

POLYXENA : *(geeft haar een klap)* Hoer!

CHRYSEIS : *(Chryseis heeft een mes getrokken. Astyanax loopt naar Andromache.)*

Blijf met je poten van mijn lijf
 hoe durf je mij een hoer te noemen
 jij koninklijk stuk vuil
 als je niet kwijlt

voor een of andere mooie prins
dan zit je toch te kwijnen
omdat niemand jou wil.

WACHTER : *(komt naar haar toe.)*

Geef dat mes
en hou je kalm
of ik zal je laten boeien

CHRYSEIS : Ik ben al geboeid, mooie jongen
door je meester Agamemnon
zeg hem dat ik hier ben
dat ik op hem wacht.

(De wachter zet haar terzijde neer en stapt weer achterin. Cassandra en een krijger komen op. Zij stapt moeizaam - haar kleed is gescheurd. Zij knielt in de armen van Hekabe.)

HEKABE : Cassandra, kindje.

(Zij heft een klaagzang aan: aa. Intussen snikt Cassandra)

CASSANDRA : Moeder - in de tempel -
onder de ogen van de godin -
ik viel achterover
mijn hoofd tegen haar voetstuk
ik zag de gouden glans van haar gelaat
haar kin - haar neusvleugels trillen
in het rode licht van toortsen
zij grijnst -
dan - de stank van leer en zweet
een kop vol stof en geile gele ogen
Ajas, moeder - pijn
dan komt een donker over mij
ik hoor en voel de slag
- zo beukt een bijl tegen de stam -

zijn tanden slaan tegen mijn mond
dan knotst zijn hoofd tegen de tegels
alles wordt zwart.

KRIJGER : Koning Agamemnon zelf
heeft haar bevrijd, mevrouw
hij laat u zeggen dat het hem spijt
het had niet mogen gebeuren.

*(Hekabe kijkt de wachter aan - maar zwijgt, zij
herneemt de klaagzang.)*

Tafereel 2

*(Twee slavinnen in Griekse dienst op. Zij onderbreken
de klaagzang.)*

SLAVIN 1 : De koning
de koning vraagt...

HEKABE : De koning is dood, vrouw
dat weet je, jij was in de grote zaal
toen het gebeurde.

SLAVIN 2 : Zeker, zeker vrouwe.
Maar zij bedoelt: koning Agamemnon

HEKABE : Ik wist niet dat Trojaanse vrouwen
zo snel van koning wisselden.
Wat wil vorst Agamemnon?

SLAVIN 1 : De koning - vorst Agamemnon vraagt
of Astyanax bij de vrouwen is.

ANDROMACHE : *(legt haar arm om het kind)*
Wat wil hij van Astyanax
waarom moet hij dat weten?

SLAVIN 2 : Wij weten het niet, vrouwe
hij draagt ons op het hier te vragen
en wij doen wat ons gezegd wordt
wij zijn geboren als slavin

wij hebben heel ons leven al
gebogen en geluisterd
de naam van de meester
maakt voor ons geen verschil.

HEKABE : (*Staat recht en gaat naar de slavin*)

Vergeef mij zuster
als ik je heb beledigd
je hebt gelijk
maar wat denk je dat Agamemnon wil
hij is mijn kleinzoon
mijn jongste kind

SLAVIN 2 : Vergeef mij, vrouwe

u was een goede meesteres
maar ook van goede meesters
krijg je een kromme rug.
U zal dat moeten leren
en het zal pijn doen.

SLAVIN 1 : Wij weten het echt niet

Agamemnon heeft gezegd
'ga zien of Astyanax nog leeft
ga het vragen bij de vrouwen
op het strand'
misschien voor de telling
voor de verdeling van de buit?

ANDROMACHE : Vraag vorst Agamemnon

dat hij dat kind bij zijn moeder laat
hij is nog klein
hij heeft mij nodig.

SLAVIN 1 : Vergeef mij, vrouwe

dat ik dat zeg:
'slavenbrood
maakt kinderen snel groot'
maar wij zullen trachten
het te zeggen.
(*buigen en af*)

Tafereel 3

ANDROMACHE : Moeder, wat wil hij van Astyanax
wat moet Agamemnon met ons kind?

HEKABE : Ik weet het niet
misschien heeft zij gelijk
en wil hij weten
hoe rijkgevuld zijn stapel is.

VROUW : Helena!

*(Helena komt aarzelend op - in prachtig gewaad. Zij
stapt in de richting van Hekabe. De vrouwen wijken.
Zij knielt op enige afstand.)*

HELENA : Moeder?
Moeder, mag ik hier bij jullie blijven?
Wachten tot de Grieken afvaren?
Mag ik nog even
bij je dochters staan?

POLYXENA : Hoe durf je, Helena van Sparta
hoe durf je hier je gezicht vertonen
je wulpse lijf in een feestgewaad
temidden van onze tranen!

HELENA : Ik zie bij jou geen tranen, Polyxena
ik hoor alleen de afgunst
ik zie alleen maar woede om mijn kleed

POLYXENA : Schaamteloze
hoe durf jij onze vorstin
nog met moeder aan te spreken
al haar zonen zijn om jou gedood
de hele stad wordt door jouw volk geplunderd
de huizen leeggeroofd
Priamos is afgeslacht
Cassandra werd verkracht
voor het aanschijn van de goden

al onze mannen dood
 onze moeders onteerd en weggesleept
 en dat alleen om jou
 omdat jouw man geen vrouw kan missen
 die al bij de halve wereld sliep
 o ik haat je, ik haat je
 vier mannen heb je al gehad
 en waar je komt gaat alles stuk
 voor iedereen.

Wat moet er nu van mij geworden
 de edelste der prinsen kon ik krijgen
 nu word ik te kijk gesteld
 als een slavin
 door jou, alleen door jou
 ligt heel mijn toekomst stuk.

OENONE : Ik dacht dat het om Troje ging
 en om Cassandra
 om je vermoorde vader, Polyxena
 en om de moeders van de hele stad?

POLYXENA : Hou je hierbuiten, jij
 wat weet jouw boerenhart
 van wat prinsessen voelen?

OENONE : Ik weet wat vrouwen voelen
 als hun man gestorven is.

POLYXENA : Hun man -
 jij kon je man niet bij je houden
 je miste zelfs de trots
 uit ons paleis hier weg te gaan
 toen hij je had verstoten.

OENONE : Ja mijn man, jouw broer
 heeft mij verlaten
 en ik heb geweend
 zoals vrouwen wenen
 als hen onrechts is gedaan
 maar ik heb een man gekend
 mooie prinses

en hij heeft mij bemind
 zoals een jonge god
 zolang wij op de Ida woonden
 ver van jou en je paleis
 ik heb hem liefgehad
 met heel mijn jonge lijf
 daar boven in de bergen
 met heel mijn hart
 terwijl jij hier zat te rekenen
 wie de edelste zou zijn
 wie de beroemdste van de vrijers
 die nooit kwamen

POLYXENA : Jij stuk bronst
 jij tochtige koe
 jij die je aan de eerste hebt gegeven
 die langs je stal passeerde
 jij durft mij verwijten
 dat ik kieskeurig ben en kuis!

CHRYSEIS : Kuis?
 Kom, Polyxena
 d'er is in heel Troje geen officier geweest...

ANDROMACHE : (*schreeuwt*)
 Nu is het genoeg!
 Moeder, laat ze ophouden alstublieft
 laat ze alstublieft ophouden
 ik kan, ik kan niet meer.

OENONE : (*Keert geschrokken naar haar plaats terug.*)
 Vergeef mij, vrouwe
 ik - het is teveel
 Helena kan het toch niet helpen
 en als iemand haar te verwijten heeft...

HEKABE : Ik weet het dochter
 ik begrijp je
 jij bent mijn kind
 één van mijn zoons was ooit jouw man
 en jij ook, Helena, kom dichterbij

jij hoort bij ons zolang je wil
zolang de Grieken het nog dulden
jij, Polyxena
zelfs het verdriet dat jou treft
en ons allemaal
dat ons naar waanzin drijft
zelfs dat is nauwelijks genoeg
om de woorden te verschonen
die jij sprak.

(Zij staat recht - plechtig)

Ik ben de moeder
en voor prinsessen
uit het huis van Troje
nog altijd - nog even - de vorstin
en ik beslis
wie ik mijn dochters noem
en wie ik eren wil
met mijn nabijheid
schande over jou, mijn arme kind
verbitterd en verblind
keer jij je tegen hen
die onze vrienden willen zijn
terwijl ze alle kansen hebben
ons te haten.
Helena was tien jaar de vrouw
van Paris, je geliefde broer
je hebt haar al die tijd
bewonderd en benijd
en om haar gunst gedongen
je hebt haar gesmeekt
om jou de kunst te leren
die zij heeft van de godin
en jij was, net als je vader Priamos
net als Deifobos, je broer
hoogmoedig trots
op deze parel die Paris had gestolen